

Програмування та державні програми

Програмування національної економіки як явище в системі державного регулювання з'явилося у світовій практиці в середині ХХ ст. Першими на цей шлях стали США, Канада, Франція та Японія. Зокрема, відомими були програма освоєння ресурсів ріки Теннессі, розроблена в США в 30-ті роки ХХ ст., програми освоєння районів Півночі, розроблені і реалізовані в Канаді. В Японії найвідомішими є національні програми „Технополіс”, „План реконструкції Японських островів” та ін.

Сутність **програмування** полягає в аналізі стану національної економіки, виявленні проблем, які не можуть вирішити ринкові механізми, розробці та реалізації окремих економічних програм. Іншими словами, **макроекономічне програмування** – це розробка комплексних програм розвитку національної економіки або її секторів.

Програмування може бути успішним лише за умови дотримання централізованого підходу до розробки, управління та реалізації масштабних народногосподарських програм.

Програмування, як форма державного регулювання, має такі **специфічні особливості**:

1) втручання держави в економіку не ліквідує стихійність у ринкових перетвореннях, а лише коректує цей процес;

2) програмування є елементом сучасної ринкової організації економіки, оскільки держава не керує агентами ринку, а лише спрямовує їхню діяльність;

3) основою програмування є структурне регулювання;

4) програмування, як форма впливу на економіку, є системним і комплексним.

Основа державного програмування – це розробка і виконання довго- (10-15-20 років), середньо- (4-5 років) і короткотермінових (1 рік) програм.

Програма – це інструкція, принцип, орієнтир руху, а не операційна розкладка діяльності економічних агентів.

У Державній програмі відображаються:

- аналіз сучасного стану національної економіки;

- цілі та завдання розвитку;

- макроекономічні показники та пропорції, яких бажано досягти;

- заходи, пов'язані з удосконаленням фінансово-грошової системи, банківської діяльності;

- основні напрями розвитку галузей економіки та її структурної перебудови;

- науково-технічна діяльність, соціальний розвиток, доходи населення та рівень життя, який має встановитися в результаті виконання наміченої програми;

- загальні риси кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків;

- заходи щодо поліпшення зовнішньоекономічної діяльності, реформування відносин власності;
- заходи щодо охорони навколишнього середовища;
- основні напрями розвитку регіонів;
- форми й засоби державного регулювання економіки.

За рівнем масштабу порушених проблем розрізняють:

- великомасштабні комплексні програми. До них можна віднести комплексну програму НТП у національній економіці, програму вирішення найважливіших соціальних проблем;
- програми соціально-економічного розвитку, наприклад, житлова програма;
- вузькі науково-технічні програми.

Головним завданням програмування є підтримка економічної рівноваги, вплив на якісне перетворення економіки, стимулювання її розвитку.

Мета державного програмування – досягнення прийняттого для держави варіанта розвитку національної економіки.

Вивчення конкретних програм свідчить, що є суттєві відмінності у формах виконання їхнього втілення. Ці відмінності залежать від масштабу і сфери дії програм, ступеня залучення державного і приватного секторів, характеру економічних та адміністративно-правових зв'язків. Методи формування структури і змісту програм, особливо їхнього організаційно-економічного механізму, залежать від їхнього правового статусу (індикативного чи директивного).

Макроекономічні програми класифікуються за часом, масштабом, цілями та об'єктами.

Особливе місце в системі державних програм посідають цільові комплексні програми. **Комплексно-цільова народногосподарська програма** – це державний, адресний плановий документ, у якому міститься визначений за ресурсами, виконавцями і термінами комплекс економічних, техніко-виробничих, науково-дослідних та організаційно-господарських заходів, до яких залучено багато галузей, господарських органів, регіонів. Програма економічного і соціального розвитку України – це документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку, засоби та шляхи їх досягнення, формується взаємоузгоджена і комплексна система заходів органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв'язання проблем економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання, а також характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери.

За змістом розрізняють такі комплексні цільові програми: соціально-економічні, виробничі, науково-технічні, екологічні та інші.

- соціально-економічні, спрямовані на вирішення проблем розвитку й удосконалення способу життя, підвищення матеріального і культурного рівня життя населення, поліпшення соціальних умов праці та відпочинку;

- виробничі, спрямовані на збільшення обсягу виробництва певних видів продукції (послуг), розвиток нових видів виробництва, підвищення якісних характеристик продукції, зростання ефективності використання ресурсів;

- науково-технічні, спрямовані на розвиток наукових досліджень, вирішення проблем розробки і впровадження в практику нових видів техніки і технологій;

- екологічні, спрямовані на виконання природоохоронних і природоперетворювальних проектів;

- інституційні, спрямовані на удосконалення організації управління господарськими системами.

Існують такі **види державних програм**:

- **спеціальні програми розвитку окремих галузей, секторів або районів.** Прикладом таких програм в Україні є Державна програма розвитку вугільної промисловості, Державна програма ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, Державна національна програма „Освіта: Україна XXI століття”;

- **програми, що стосуються певних загальнонаціональних проблем:** Державна програма зайнятості, Державна програма соціального захисту населення, програми діяльності державних економічних органів, Державна програма приватизації, програми діяльності Кабінету Міністрів;

- **програми досягнення економічної рівноваги:** програми стабілізації економіки та виходу її з кризового стану, фінансові програми;

- **регіональні програми,** стосуються господарського освоєння нових районів, перетворення економіки регіонів, які вже сформовані, формування нових територіально-виробничих комплексів тощо.

За структурою цільова комплексна програма має такі головні елементи (блоки):

- **цільовий,** де з'ясовані головна ціль і підцілі програми, бажана послідовність їхньої реалізації;

- **структурний,** формування якого дає змогу визначити набір та контури цілереалізаційних систем, тобто об'єктів національної економіки та їхніх елементів, які об'єднані за ознакою цільового призначення;

- **блок техніко-економічного обґрунтування;**

- **ресурсний,** який характеризує обсяг і структуру розподілу ресурсів, потрібних для виконання програми;

- **організаційний,** у якому по всіх елементах програми передбачені відповідальні виконавці, джерела і строки виділення ресурсів, а також терміни впровадження заходів.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.

2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.] – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.

3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.

4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.

5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.

6. Дідківська Л. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. Дідківська, Л. Головка. – К. : Знання-Прес, 2000. – 213 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент